

דבר המפקד

לכל חיל יש יחידה מובחרת. לגולני ולצנחנים זוהי הסיירת, לחיל הים הקומנדו הימי ולחיל חימוש - היחש"מ המערבי.

לכם, החיילים, הייתה הזכות לשרת ביחש"מ ולבצע את כל המטלות על הצד הטוב ביותר.

לנו, המפקדים, הייתה הזכות לפקד על החיילים כמוכם. גדולתנו ושמנו, היחש"מ הטוב, נבנו בעבודת נמלים של כל אחד מהחיילים בנפרד ושל כולנו יחד.

יחד, חיילים ומפקדים, יצרנו את אוירת המשפחה והשייכות הייחודיות לנו. יחד עברנו זמנים קשים ומלאי סכנה, אשר לא ריפו את ידינו.

במשך כל תקופת שירותנו בלבנון נתמכנו ע"י יחש"מ שמשון, אשר ליווה אותנו גם ברגעים הקשים וסייע לנו במלה טובה, בהדרכה, בעזרה בכוח אדם ונענה לכל בקשותינו. לחייליו ולמפקדיו תודה.

במשך כל שהותנו בלבנון שירתנו את אוגדת "הגליל" על כל יחידותיה בכל המרחב המערבי של לבנון. אני יודע שלא אכזבנו את האוגדה. גם משום הרגשת השייכות המשפחתיות שהעניקו לנו.

יחד עברנו רבות בתקופת שירות קצרה יחסית בלבנון. ידענו לחייך גם כשהיה עצוב.

נפרדתי מכם בעצרת שקיימנו לאחר פירוק היחידה, בהרגשת סיפוק. הייתם חיילים טובים, ויחד היינו ליחידה מצוינת.

כיום, אנו עורכים פגש חברים, אחרי 25 שנה, ומרבית החיילים של אז, הם כבר הורים לחיילים.

ושוב אני אומר לכם, היו שלום, ותמיד היו מלאי גאווה על התקופה ועל האמירה: **"כן, אני שירתתי ביחש"מ המערבי בלבנון"**.

שלכם בכבוד והערכה.

זאב אנוליק
מפקד היחידה

סיפור תולדותיו של היחש"מ המערבי (יחש"מ החוף) במערכת שלום הגליל שונה מסיפוריהן של יחידות אחרות שהשתתפו במלחמה. שני היחש"מים שפעלו בלבנון הוקמו ביחד לאחר פתיחת המלחמה ופורקו עם השלמת פינויו של צה"ל מלבנון. מדובר איפוא ביחידות שדברי ימיהן כדברי ימי המערכה.

דבר קיומו של גדוד החימוש (היחש"מ) הגיע לידיעת הציבור הרחב עם הפגיעה במשאית הספארי, שביצע מתאבד שיעי ביום 10.3.85. בתקרית זו נהרגו שנים עשר מאנשי הגדוד. ברם, כמעט כל מי ששהה בלבנון, תהא יחידתו אשר תהא, הכיר את סדנאות היחש"מ והוקיר את פעולתם המסורה של אנשיו במשך שלוש שנות המערכה. עם כניסת צה"ל ללבנון דאג חיל החימוש ללוות את הכוחות ביחידות חימוש שנעו בעקבות הלוחמים, כמקובל במבצעים בקנה מידה דומה. על יחידות החימוש בלבנון בחודש הראשון למערכה פיקד אל"ם יהודה. אנשי החימוש שבפיקודו נכנסו לשטח כבר בליל ה-5.6.82. יחידות אלו הורכבו בעיקרון מאנשי מילואים. כשהתברר שצה"ל עתיד לשהות בלבנון תקופה ממושכת הובן שלא ניתן להתבסס רק על מערך המילואים, ושיש למצוא פתרון חימושי קבוע יותר, שיהיה מבוסס על תמהיל של חובה וקבע.

מספר אלוף משנה **יצחק**, ששרת אז כקצין החימוש הפיקודי: "ההחלטה להקים שני יחש"מים בלבנון הייתה מורכבת. מחד גיסא, נראה היה אז שמדובר ביחידות המיועדות לפירוק תוך תקופה של חודש-חודשיים. מאידך גיסא, היה צורך להביא כוח אדם ואמצעים טכניים ברמה גבוהה ביותר, נוכח היקף הכוחות ומגוון הכלים שנמצאו שם. ניגוד זה, והדחיפות שבה התקבלה ההחלטה ושה הוחל בביצועה, הצריכו מטבע הדברים שימוש בשיטות בלתי קונבנציונאליות".

נקבעו מפקדים לשני היחש"מים וסביבם גויסו אנשי הפיקוד האחרים. את הפלוגות (הסדנאות) ליחש"מ החוף, על אנשיהם, "תרמו" פיקוד הצפון ופיקוד המרכז. את סדנאות היחש"מ המזרחי "תרם" פיקוד הדרום. המג"ד הראשון של היחש"מ המערבי היה סגן אלוף **מרדכי**. סגנו הראשון היה סגן אלוף (אז רב סרן) **אבינועם**. זמן קצר לאחר מכן מונה סגן אלוף (אז רב סרן) **דוד** כסמג"ד היחש"מ.

על התושייה והזריזות שגילו חיילי הגדוד בעת הקמת היחש"מ מספר **מרדכי**: "עלינו לשטח ביום ה' (8.7.82). הסיור בשטח בוצע תוך כדי הצבתן של חמש הפלוגות. ביום א' (14.7.82) כבר פעלנו כיחידות קבע לכל דבר והענקנו את השירותים הדרושים לכל מי שהיה בשטח". רשמית עברה האחריות לידי יחידות הקבע ביום 14.7.82. "אני זוכר זאת היטב", מספר אל"ם **יהודה**, "כי האחריות שלנו הסתיימה ביום ההולדת שלי".

חמש הפלוגות הוצבו בצור, בזהרני, בדמור, בעין-זחלתא ובמנצ'וריה. הן חלשו על השטח שהוגבל במורדות ג'בל ברוך ממזרח, באזור ביירות בצפון, בים התיכון ממערב ובגבול הבינלאומי מדרום. מפקדת הגדוד הוצבה בדמור. היחידה העורפית של היחש"ם מוקמה בסדנת הקישון.

אומר אל"ם יצחק: "מרדכי לא קיבל את ההנחה שמדובר בהצבה זמנית. מן הרגע הראשון השתדל להתייחס אל היחש"ם כאל גוף של קבע, שנועד לספק את כל הצרכים החימושיים של היחידות בשטח".

סגן אלוף **מרדכי** אינו מרוצה כל כך מפעילות היחידה בתקופה הראשונה: "בארבעת החודשים הראשונים לא פעלנו בתנאים אופטימאליים. לא הוקמו מבני קבע. החברה שכנו באוהלים ולא תמיד התאימו המשטחים לביצוע העבודות". הוא מוסיף בהומור: "קרה לא פעם שג'יק לא עמד בעומס הכלי שאותו נועד להרים, ובמקום זאת קדח חור בקרקע".

ואמנם, בתקופה הראשונה נעשתה העבודה בתנאים פיסיים קשים ביותר. האנשים עשו בעבודתם לילות כימים ולא יכלו להינפש אפילו בשבתות ובחגים. ברור היה לכל כי עיכובים בטיפולים החימושיים משמעותם חיי אדם. בנוסף לכך, היו תנאי החיים בכלל ותנאי המגורים בפרט ירודים למדי. מאחר שכס הלחימה טרם שככה הוקדש מאמץ ניכר לנושא האבטחה. הונהגה משמעת מבצעית חזקה בכל הנוגע לסדרי הביטחון האישיים והיחידתיים. החיילים לא עסקו רק במטלות המקצועיות אלא גם בשמירה, ליווי ואבטחה.

מספר מרדכי: "מדובר באנשי מקצוע, שהיו רגילים להגיע לבתיהם כמעט מדי ערב לאחר יום עבודה מתוכנן ומסודר. השינוי בתנאים היה קיצוני. בכל זאת, כמעט שלא נשמעו תלונות והכל התגייסו למאמץ".

שני מאפיינים של עבודות הגדוד במשך כל שלוש שנות פעולתו היו הצורך לדאוג ללווי מקרב אנשי היחידה כל אימת שבוצע חילוץ, והטשטוש בין טיפולים מדרגים שונים. תופעות אלו אפיינו את פעולת היחש"ם מרגע הקמתו.

מרדכי, וגם המג"דים שבאו בעקבותיו, סגן אלוף אבי וסגן אלוף **זאב**, מספרים שכאשר נדרשה יציאה לשטח של איש מקצוע אחד בלבד היה צורך לשגר למקום האירוע חיילים נוספים - אף הם אנשי מקצוע - שפעלו כמלווים וכמאבטחים. במקביל, נקבע שהסדנאות

תספקנה גם שירותים מדרג א' שאותם מבצעות בזמנים כתיקונם היחידות עצמן ובמידת האפשר אפילו טיפולים יזומים (שאותם מבצעים, בדרך כלל, היחש"מים המרכזיים בעורף).

אומר סגן אלוף זאב: "רק כשהכלים היו הרוסים לחלוטין הם הועברו לעורף. בכל מקרה אחר השתדלנו לתקן במקום, בכל מחיר ובמהירות מירבית, כדי להחזיר את הכלים לכשירות מלאה".

לא כל הסדנאות בלבנון עסקו בכל קשת עבודות החימוש. אם סדנאות דמור, מנצ'וריה וזהרני עסקו בתיקונים בכל הדרגים לרכב, לצמ"ה, לנגמ"שים, לטנקים, לתומ"תים ולגנרטורים, הרי הסדנא בצור עסקה בתחילה בעיקר בתיקוני דרך לרכב קל ורק לעיתים בתיקונים לרכב כבד יותר ולנגמ"שים. הדבר לא הפחית מהעומס על אנשי צור, שסדנתם שימשה בנוסף לעבודות התיקון והחילוץ גם כאכסניה וכמלון לעוברי האורח הצה"ליים.

מיגוון העבודות, מספר היחידות שלהן ניתן שירות, דחיפות הביצוע והצורך להקצות כוח-אדם למשימות צבאיות לא חימושיות – כל אלה יצרו מצב של מחסור תמידי באנשים. כיצד השפיע הלחץ הזה על החיילים? "לא היה זמן לפחוד", אמר אחד החיילים, ספק בצחוק ספק ברצינות.

למרות שהיחידה החמיצה את שלב הלחימה הראשון של צה"ל (יוני 1982), נילוו אנשי היחש"ם, דרך קבע, לפעולות המבצעיות השונות. כך, למשל, בעת כיבוש ביירות התפצל היחש"ם לשלושה כוחות שהצטרפו אל היחידות הלוחמות. במהלך הקרבות עסקו אנשי הגדוד בחילוץ הכלים שנפגעו וביצוע בו-במקום עבודה בכל הדרגים. לאנשי היחידה זכורים טנקים לא מעטים שנקלעו לשדות מוקשים ונפגעו. אלה טופלו בדרך-כלל במקום, בלא שנזקקו לפינוי. כלים אחרים פונו מהשטח לסדנאות בלבנון ורק במקרים נדירים יותר בוצע פינוי לסדנאות העורפיות. בתקופה זו שימש היחש"ם כמרכז אחזקה אזורי ואנשיו סייעו גם בפינוי השלל.

מלחמה ושלום בסדנת צור

על תנאי העבודה בתקופה הראשונה מספר סרן (אז סגן) אילון, שהיה מ"פ הסדנא בצור:
"התקופה המוקדמת התאפיינה בשתי תכונות:
א. התנאים היו קשים ביותר.
ב. עדיין לא הייתה - לפחות באזור צור - אווירה של מתיחות ביטחונית רצינית.
בשלב ראשון לא היו אמצעי עבודה של ממש. הסדנא מוקמה תחת רשת הסוואה. החיילים
נאלצו להסתפק במנות קרב ובעבודה קשה".

אילון מסכם את היחסים שהתפתחו בין אנשי היחש"ם לבין אנשי הממשל הצבאי - ולמעשה
בין חיילי כל החילות ששהו במקום - במלים "אווירה של אחוות לוחמים בשטח אויבי". בכל
זאת, התפתחו יחסים גם עם התושבים המקומיים. המתיחות העיקרית שהייתה אז, ניכרה בין
תושבי מחנה הפליטים צור לבין תושבי העיר.

שינוי מהותי באווירה חל בנובמבר 1982, עם התמוטטות בנין הממשל בצור. הסדנא שכנה
מול הבניין מעבר לכביש. סככת הרכב הייתה בשלבי בינוי ותנאי המגורים היו קשים ביותר. גם
אילון וגם מרדכי מספרים על ויכוח ביניהם שבוע לפני האסון. המ"פ פנה למג"ד בבקשה לאשר
לחייליו לישון בבנין הממשל, אבל המג"ד סרב בכל תוקף.

מספר אילון: " בבוקר האסון, בשעה 6:45, ישבתי בחדר האוכל (שהיה באוהל). לפתע נשמע
קול רעם אדיר. רס"ר המטבח, פינטו, קבע מיד: "נפל בנין הממשל". יצאנו החוצה. המראה
היה מזעזע. משש הקומות של בנין הממשל לא נותר אלא תל חורבות". שלושה ימים עסקו
אנשי הסדנא בפינוי ההריסות. סככת הרכב הבלתי גמורה שימשה כמקום ריכוז ראשוני
לנפגעים. האירוע השאיר חותם עמוק על כל חיילי ביחידה, שינה באופן מהותי את האווירה
בלבנון כולה: אם בתקופה הראשונה שררה אווירה חופשית למדי, שהייתה בעיקרו של דבר
נטולת מתח של ממש, הרי שלאחר אירוע צור חל מפנה שהעיב, בין השאר, על היחסים עם
התושבים המקומיים.

סדנת צור שכנה בשולי הכביש. יום אחד עברה בכביש תהלוכת המונים, שאורגנה לרגל חג
העשורא. אלפי תושבים מוסלמים שיעים רועשים חלפו על פני הסדנא. באותו יום הוכרזה
כוננות כללית והפלוגה שבתה מכל מלאכה מקצועית. "תופעות מסוג זה", מספר אילון, "לא
היו בחודשים הראשונים".

יש מעשים, שרק איש יחש"ם ששרת בלבנון יירד למלוא משמעותם. הסדנא בצור קיבלה אחריות אחזקה על מחנה המעצר באנצאר. הטיפול בציוד שהיה במחנה התפרסם בקרב החיילים כבלתי שגרתי. כמה פעמים מדי שבוע נהגו מפקדי היחש"ם או מ"פים לבקר במחנה.

ביום קיץ אחד נשלחה חוליה לתיקון בהול במחנה. החוליה נשלחה בשעה 18:00 וחזרתה הייתה צפויה שעתיים מאוחר יותר. כשנקפו השעות והחוליה לא חזרה התקשר המ"פ למחנה אנצאר. נמסר לו כי החיילים עזבו את המקום זה מכבר, בדרכה חזרה לסדנא. נפלה חרדה גדולה לגורל האנשים. סיור של אנשי הסדנא, בשיתוף עם אנשי המשטרה הצבאית, יצא מיד לאיתור הנעדרים.

הם נמצאו על אם הדרך, כשרכבם לקוי וכשמכשיר הקשר שלהם יצא אך הוא מכלל שימוש. האנשים נפלו זה בזרועות זה בחיבוקים ובנשיקות. בניגוד לאנשי היחידות האחרות, הרי אנשי היחש"ם לא היו יכולים להעלות על דעתם שדווקא הם, האמונים על חילוצי רכב ותיקון תקלות טכניות מכין סוג, בכל מקום ובכל תנאי, יתעכבו מסיבה כזאת ודווקא אז תינטל מהם היכולת להודיע על המתרחש.

המעבר לסדנאות קבע

כשעברו הסדנאות למבני קבע, בנובמבר 1982, חל שינוי מהותי באיכותן, הוקמו סדנאות משוכללות, ובהן הציוד הטכני המתקדם ביותר. "משדה בצל עברנו למאה העשרים ואחת", אומר אחד מאנשי דמור. ואמנם, המיקום הראשון של הסדנא בדמור היה בטבורו של שדה בצל...

עם המעבר למבני הקבע נעשה גם מאמץ רציני לטפח את המחנות. באזור כולו יצא שמו של אחד הרס"פים, שטרח לקשט את סדנתו בערוגות ורדים.

מסכם סגן אלוף מרדכי: "בתקופה שבין המעבר למבני הקבע לבין ההיערכות המחודשת בקו האוואלי - עשרה חודשים מאוחר יותר - פעלה היחידה כ"בית מרקחת". העבודה הייתה קשה ביותר אך האנשים ביצעו אותה באורח מדויק ומעולה".

כדי לאפשר פעילות חלקה ושוטפת סיפק צה"ל ליחש"ם את כל הדרוש כמעט ללא הגבלה: חלקי חילוף, דלק ומזון. גם מבחינת מצבת כוח האדם היה הגדוד בשיא היקפו. "תואר של חטיבה התאים אז ליחש"ם יותר מתואר של גדוד", קובע מרדכי.

כששואלים את חיילי היחש"ם ומפקדיו על מבצעים מיוחדים, קשה להם להיזכר. תשובות כמו: "אף יום לא היה משעמם" או: "בכל יום ובכל שעה נזדמנו הפתעות חדשות", חוזרות שוב ושוב המרקם של תנאי קרב, עבודה קשה ושגרתית ונוכחות בארץ אויב הולידו אוסף אינסופי כמעט של סיפורים אנושיים.

האנשים נזכרים כי ביום המעבר למבני הקבע בדמור הגיעה הודעה מאזור עין-זחלתא על טנק שנפגע ושלושה מאנשי צוותו נהרגו. הנוהג היה שבמבצעי פינוי מסובכים נכח תמיד אחד ממפקדי היחש"ם. מאחר שהסמג"ד, דוד, היה שקוע עד צווארו בבוחץ של שדה הבצל הנטוש בדמור הוזעק המג"ד לאזור האירוע. לאחר שפוננו הנפגעים ראה המג"ד כי בעל הבית שלידו התהפך הטנק יוצא מהבית כשבידו שתי מזוודות. לאן? התברר, כי התושב המקומי הבחין בכך שהטנק לכוד בתעלה בין קיר הבית לבין הכביש ולא האמין שאפשר יהיה לחלץ את הכלי מבלי להרוס את הבית. קיצורו של סיפור: לאחר מאמץ לא מבוטל חולץ הטנק והבית יצא ללא כל שריטה ופגע. בעל הבית עקב אחר מהלך החילוץ כמתבונן במעשה כשפים.

שינויי מיקום – 'פריסה חדשה של היחש"ם' המעבר לקו האוואלי

הדילוג לקו האוואלי (ספטמבר 1983) שינה מאוד את מבנה היחש"ם. חיילי סדנת דמור הועבר לסדנת צור. מפקדת היחש"ם הועברה לזהרני בעוד שהפלוגות שישבו בעין זחלתא ובמנצ'וריה אוחדו בסדנא חדשה והועברו לתקופת ביניים בת כחודשיים לכפר פלוס. פלוגה מאוחדת זו מוקמה בתום תקופת הביניים בדהר על משנקה, במחצית הדרך בין צידון לג'זין, וכונתה סדנת משנקה.

במקביל להיערכות המחודשת חלו במפקדת היחש"ם גם חילופי גברי. המג"ד **מרדכי** שחלה אושפז ובמקומו הגיע ליחש"ם סגן אלוף **אבי שריא**, שמצא עצמו מפקד על יחידה מורכבת, העומדת ערב מבצע מסובך של ארגון מחדש והתמקמות מחודשת. במקומו של **דוד** מונה כסמג"ד סגן אלוף (אז רב סרן) **זאב אנוליק**.

חילופי גברי אחרים חלו חודשיים קודם לכן שכאל"מ יהודה החליף את אל"ם יצחק כקצין חימוש פיקודי. יהודה – שהיה, כאמור, מחלוצי חיל החימוש בשטח – מספר כי ליל הפינוי היה מבצעי לוגיסטי מסובך ומורכב. "אם נכפיל את כמות הכלים במרחקים שעברו אותו לילה נגיע לקילומטרג' בקנה מידה אדיר", קובע אל"מ יהודה. "ברור שדי בטנק אחד שיתקע במבצע חילוץ מעין זה כדי שהמהלך כולו יתעכב. אורגנו כוחות חימוש שנעו עם הכוח המאסף בארבעת הצירים. מבחינה חימושית המבצע הושלם בהצלחה, בין השאר משום שגם הכלים שיתפו פעולה והיו רק תקלות בודדות". לאחר ההערכות בקו האוואלי חלה החרפה ניכרת באירועי הפח"ע נגד כוחות צה"ל. החלה להתפתח מכת מטעני הצד ועלה במידה ניכרת שכיחות הירי על רכב צה"לי שנע בדרכים. עוד קודם לכן טווחו כמה מהסדנאות על ידי האויב וכמה מבנים נפגעו באש נק"ל, אר-פי-גי ובמקרה אחד אפילו קטיושות.

אירועי הפח"ע לכלי רכב שנעו בדרכי לבנון הגבירה, כמובן, את העומס המקצועי על אנשי היחידה. בעיה חמורה יותר הייתה החשיפה של חוליות החילוץ לפגיעות מחבלים. ואולם, למרות שכמה וכמה פעמים נקלעו חוליות היחש"ם למארב, פרט לחריגים בודדים ביותר לא חלה כל ירידה בהתלהבות ובמסירות של חיילי הגדוד. היציאות לפעולות חילוץ הלכו ורבו בתקופה זו ולעיתים קרובות נתקלו המ"פים בבעיה כיצד לבחור את המשתתפים בחילוצים מתוך שפע המתנדבים. "לא זכור לי אפילו מקרה אחד שבו סרב מישהו להשתתף בחילוץ" מספר סגן אלוף אבי.

גם הצורך בתגבור השמירות על הסדנאות בלט מאוד בתקופה זו. כך הוכבד העול על אנשי המקצוע. אחד החיילים מספר, ספק בצער ספק במושב, כי המתח ששרר בשמירות עלה פעם בחייו של חמור, שתעה בדרך וסרב להזדהות כראוי בפני זאב.

אסון צור השני

אחד האירועים הזכורים מתקופה זו היה האסון השני בצור. בבוקר הארבעה בנובמבר 1983 הגיע עד למפקדת היחש"ם בזהרני הד עמוס של פיצוץ רחוק. תוך דקות הודיעו למפקדת היחש"ם על התמוטטות הבנין בצור, ואנשי הגדוד התבקשו להשתתף בחילוץ.

היחש"ם העביר מיד את כל הציוד שברשותו לאזור האסון. הכל עסקו בחילוץ, ריתוך, חיתוך וגרירה. גם אנשי חיל החימוש מיחש"ם שמשון השתתפו במבצע, שהסתיים בשעות אחר הצהריים.

אומר **אבי**: "באסון צור, ועוד קודם לכן, גילתי באנשים את הישראלי היפה. כשיש אויב חיזוני באה לידי ביטוי התלכדות פנימית. אנשים מגלים התחשבות הדדית. ביום עבדו ללא לאות ובלילה שמור מבלי להניד עפעף, וכל זאת במסירות ומבלי להתלונן".

פינוי דיר אל-קמר

חודשים ספורים לאחר ההתמקמות בסדנאות החדשות השתתף הגדוד בפינוי הנוצרים שהיו נצורים בעיירה דיא אל-קמר. כזכור, שרר בתקופה זו בהרי השוף מתח רב בין הדרוזים לבין הנוצרים בכלל ואנשי הפלנגות הנוצריות בפרט. הוצאת התושבים הנוצרים מדיר אל-קמר הצריכה שימוש בטנקים ונגמ"שים ובכלי רכב רבים ביותר, שהיו בחלקם צה"ליים. כמה עשרות מאנשי היחש"ם השתתפו בפעולה, כדי למנוע שיבושים כלשהם במהלכה.

הפעולה נמשכה יומיים ובמהלכה לנו אנשי הגדוד באזור הסדנא הישנה שבשפך הדמור. הלינה במקום יצרה אווירה של נוסטלגיה והכל עסקו בהשוואת המצב למה שהיה לפני הפינוי. פרט לכמה יתדות אוהלים לא נותר במקום זכר לסדנא המפוארת, שפעלה בו.

במהלך העלייה לדיר אל-קמר ניכר היה כי בכפרים הדרוזים ישנם רבים הממתינים "עם אצבע על ההדק" בציפיה להתרחשות שתאפשר את סיכול פעולת הפינוי. אולם הפעולה הסתיימה בשלום ומבחינה חימושית לא נזקקו הכלים לטיפול מיוחדים. בכל זאת חל עיכוב של כמה שעות בהשלמת המבצע, עקב הצורך לחלץ טנק שהחליק מהכביש במהלך הירידה המהירה בפיתולי הדרך.

פעולות מעבר לקו

פעולת הפינוי מדיר אל-קמר לא הייתה הפעולה היחידה מעבר לנהר האוואלי שבה השתתפו אנשי היחש"מ. השתתפות בסיוור ה'טרסות' היתה לפחות פעם או פעמיים בשבוע. מאר שאנשי הגדוד היו אחראים על כוח החילוץ ונהנו תדיר מהמעמד של ותיקי השטח, הייתה השתתפותם בפעולות הביטחון השוטף לחלק משגרת חייהם.

ריבוי האירועים בדרכים הביא להפעלה מוגברת של טנקים ותרם גם להכנסת הנגמ"שוטים (נגמ"ש הבינוי על בסיס תובת טנק) לשימוש. הדבר שיפר את ביטחונם של הכוחות הנעים בדרכים, אך שינה במקצת את העומס הטיפולי שאליו הורגל היחש"מ. מאחר שלחלק ניכר מן הדריכם בהם נעו הכלים הכבדים לא הייתה תשתית נאותה, קרה לעיתים קרובות ששולי הכביש התמוטטו גם נוצר צורך במבצעי חילוץ שכחים, שהיו בחלקם מורכבים בהרבה מהחילוץ שהיו מקובלים עד כה.

סיפורו של חילוץ

במקרה אחד, שהתרחש בדצמבר 1983, אף גויסו לפעולת החילוץ היחש"מ המערבי והיחש"מ המזרחי כאחד. הגיע דיווח על טנק שנתקע כשהיה בסיוור עמוק במעלה גיבל ברוך, באזור שלא היה בשליטת צה"ל. לאזור יצא הסמג"ד, **זאב**, **עוזרי** המ"פ איתו בטנק החילוץ **לאופר** המ"פ, נהג הטנק **דני סרור** (שהיה אח"כ בין פצועי הסאפארי) ואחרים.

כמתבקש מאירוע המתרחש בשטח אויב, נעשו כל פעולות האבטחה הדרושות. כוח החילוץ התרכז

בבתר-א-שוף. לאחר נסיעה של כמה שעות מאזור הריכוז הגיע הכוח לטנק התקוע.

מספר זאב "התגלה לעינינו מחזה מדהים: טנק עומד בזווית הקרובה להתהפכות על שפת תהום בעומק של למעלה מ-80 מטר. הזחל שהיה בצד התהום היה פרוס, ובמבט ראשון נדמה היה שהדבר היחיד המונע את הידרדרות הטנק לתהום היה טנק החילוץ, שהגיע מהיחש"ם המזרחי ושאליו היה רתום הטנק הפגוע. הגישה הייתה כמעט בלתי אפשרית. השביל החצוב בהר היה צר ביותר - לא רחב בהרבה מרוחב של טנק בודד".

אנשי היחש"ם המערבי רתמו את הטנק הפגוע לטנק החילוץ שהביאו איתם ובפעילות משולבת של שני טנקי החילוץ ניסו להחזיר את הטנק לכביש. התגובה היחידה לה זכו הייתה הידרדרות נוספת לכיוון התהום. קצה השפה שעליה עמד הטנק התמוטט וזווית הנתיב להתהפכות הלכה וגברה. בשלב זה היה ברור שבאמצעות הכלים המצויים בשטח אין כל אפשרות לחלץ את הטנק הפגוע. הבעיה הייתה כיצד למנוע את ההתהפכות לתהום.

בינתיים החלה לרדת חשכה. הקור במרומי ההר הלך וגבר והכוח החליט להתארגן לשינה. את החוויות שעברו עליהם באותו לילה נראה שלא ישכחו האנשים לעולם. די אם נציין שמ"פ הזהרני, רב-סרן יצחק, היה היחידה שהעביר את הלילה בשינה עמוקה. לכוד בתוך ברזנט הטנק בין שני ענקים בריאי בשר כלאופר וזאב מצא יצחק הצנום מפלט כלשהו מהקור חודר העצמות ואולם גורלם של שאר אנשי הכוח, שכלל בנוסף לאנשי היחש"ם גם צנחנים קפואי-גוף, לא שפר עד כדי כך.

מספר זאב: "רק ארוחת השחיתות" בבוקר - כירה שהוכנה בעזרת התושבים המקומיים - הפיחה רוח חיים בכוח הקפוא. המג"ד, שהגיע למקום עם שחר, זכה מן ההפקר והשתתף אך הוא בסעודה". או-אז ניגשו האנשים למלאכה. הניסיון הראשון לחילוץ הטנק רק החמיר את המצב. הטנק המשיך להיגרר לכיוון התהום, זווית ההתהפכות גדלה וכך גם מפולת הדופן. התברר, אם כן, שאין מנוס מחציבה בהר כדי לאפשר את הצבת טנקי החילוץ בזווית סבירה יותר. הזמן הלך ונקף והחל מירוץ נגד מחוגי השעון, כשהכל מייחלים בכל מאודם לסיום מהיר שימנע לילה נוסף של קיפאון במרומי ההר.

מספר זאב: "נהג הטרקטור, שהגיע בבוקר, התגלה כאמן. בעבודה עקשנית ומתוחכמת, שגבלה בוורטואוזיות, הצליח לחצוב עמדה בהר ואז ניגשנו לניסיון נוסף". גם ניסיון זה לא עלה יפה. אחד הכבלים נקרע. מבלי להמתין ניגשו האנשים לניסיון השני. ההפעלה הראשונית של כל הכלים במלוא עוצמתם לא הניבה כל תגובה. רק כעבור כמה דקות - שאורכן כאורך הגלות, על רקע רעש מנועים המאיימים להתפקע וכבלים מתוחים חורקניים המאיימים להיקרע - נע הטנק הפגוע מילימטר אחר מילימטר ואז נאחד בסלע וחולץ.

היה זה החילוץ הראשון שבו השתתף דני. הרעש הנורא לא אפשר תקשורת באמצעים מקובלים. כדי לאותת לו כיצד לפעול השליך עליו זאב אבנים ודני, אמנם, קלט את המסרים וביצע את המלאכה באופן מושלם.

הדמדומים, שהחלו לאיים על האנשים בליל קיפאון נוסף, הפיחו בהם רוח חדשה, תוך דקות של עבודה בקצב מטורף התארגן הכוח ליציאה. המאבטחים, שכבר נואשו מהמצב, עוכבו בידי מפקד האוגדה. הסדנאים התחברו אליהם והכוח ובתוכו הטנק המחולץ יצא לדרך. השביל נהרס עד כדי כך שלא הייתה אפשרות להחזיר את הטנק המחוץ לגזרה המזרחית. בדרך לא דרך ובחשכה נעו הכלים במורד המערבי של ההר כשכל התקרבות לשפת הדרך ממוטטת את שוליה ומאיימת בעיכובים נוספים. לקראת חצות הגיע הכוח למפקדת גדוד ההנדסה ששהה בקולג' ושם העבירו האנשים את הלילה. עוד חילוץ הסתיים בהצלחה.

בתחקיר שנערך למחרת הפעולה התברר שהטמפרטורה במקום החילוץ נעה בלילה בין 4 ל-6 מעלות מתחת לאפס - קור שגם זקני הכפר המקומי התקשו לזכור כמוהו.

חילופי גברי

פרק נוסף בתולדות היחש"ם הגיע לסיומו בפברואר 1984. החימושניקים המשכו להשתתף בחילוצים ובסיוורים שמעבר לקו האוואלי. המג"ד, אבי, תכנן להשתתף באחד החילוצים שהיו באזור ג'זין.

באותו יום תוכננו גם סיור עמוק וחציה של הגזרה הצפונית לקו האוואלי ממערב למזרח. באזור עין חילוה נתקלו רכב המג"ד ורכב הליווי במארב. רכב המג"ד ספג מכה רצינית של אש

נק"ל ואבי נפגע ברגלו ופונה לבית חולים. כוחות נוספים שהו בדרכם לאזור פתחו במרדף, אבל הוא לא נשא פרי.

את עבודת הסדנאים מאפיין אולי יותר מכל הזיכרון שנושא עימו אבי מהאירוע: " באותו יום עסקה אחת הסדנאות בחילוץ טנק מרכבה שהתהפך. רק בערב - בבית החולים - סיפרו לי לבסוף על הצלחת החילוץ". בדיווח זה, על כל פנים, סיים אבי את שירותו בלבנון. לאחר שפונה לבית החולים עבר הפיקוד לזאב, זמן קצר לאחר מכן מונה כמג"ד.

זאב שירת, אם כן, כמפקד היחש"ם מאותה תקופה ועד להשלמת פינויים של כוחות צה"ל מלבנון.

כמסג"ד בתקופה הזו שימש רב-סרן זכריה, שבהמשך הקריירה שלו, היה לקצין החימוש הראשי.

מעניין לראות כיצד נמשך הקשר עם אנשים שעזבו את היחידה. מספר אבי: "כששכבתי בבית-החולים הרגשתי לאיזו דרגה של אחווה הגיעה היחידה. החבר'ה לא הפסיקו לבקר אותי. כל מי שיצא לחופשה ראה חובה לעצמו לעבור בבית-החולים".

היחש"ם הולך מחיל אל חיל

בניגוד לתיאורים שהובאו לעיל, מתברר שלא כל החילוצים היו שגרתיים ושלא כולם התמקדו ברק"מ. כך, למשל, מספרים החיילים כיצד העיר הסמב"ץ את המג"ד בשחרו של יום קיץ אחד ב-1984 בטענה כי מפקדת החטיבה מבקשת לסייע בחילוץ של ספינת דבור החונה על החוף. לפנות בוקר לא היה זאב יכול להעלות על דעתו אלא את הסברה שמדובר בהמשכו המוזר של חלום שפקד אותו, וכך שקע שוב בשינה. עוד שר החלומות משתלט על מחשבותיו והנה טורד אותו הסמב"ץ בשנית. אז העלה המג"ד על דעתו סברה אחרת. אין זה אלא שהיחס האבהי והחברי מדי שהפגין כלפי פקודיו דירבן אותם לביצוע מתיחה חסרת טעם. בעודו נקרע בין שינה לקימה הגיעו ליצעו קולות מהומה של ממש במכשירי הקשר. למותר לציין כי החימושניקים מנוסים אומנם בחילוצו של כל כלי הנע בדרכים, אך חילוץ של ספינת דבור יבשתית חרג גם מהמחשבה הפרועה ביותר שהעלו על דעתם.

קיצורו של סיפור: נוכח עקיצות הדדיות שהחליפו אנשי היבשה עם הימאים, שינסו האחרונים את מותניהם וחילצו את הספינה בכוחות עצמם (ובעזרת הגאות) לא לפני שכל כוח

החילוץ רוכז בחוף. במקרה אחר, חריג לא פחות, הצליחו הסדנאים לגלות את תושייתם ברבים. ביום חורף אחד בינואר 1985 נחת באחת הסדנאות מסוק של חיל האוויר. כזכור, מסוקי החיל היו אורחים קבועים במנחת של היחש"ם, שהיה באחריות הקמב"צ, והיו לעזר רב בהפעלתו, בעיקר כשהתגייסו להעברת חלפים וחלקי ציוד שהיו דרושים לטיפולים דחופים. על תרומת המסוקים אומר אל"מ יהודה: "המסוקים הם כמו נשים. אי אפשר איתם ואי אפשר בלעדיהם. מצד אחר ברור שתפעולם עולה הון עתק ומצד שני אי אפשר היה לעמוד במשימות בלי העזרה הרבה שנתנו". ברם, בניגוד למקובל התברר לטייסי המסוק עם סיום הפריקה שאין ביכולתם להניע את המסוק. כל מאמציהם עלו בתוהו והם עמדו להזעיק צוות טכנאים מיוחד מבסיסם לסייע בחילוץ המסוק. או אז הציעו אנשי הסדנא את עזרתם. לאחר החלפת מידע טען הסמל אבי מימון (שהיה אח"כ בין פצועי הספארי) שיש ביכולתו להתניע את המסוק. מימון היה ידוע ביחש"ם כאחד החשמלאים הטובים, אך אנשי חיל האוויר הטילו ספק ביכולתו להתגבר על תקלה טכנית מסובכת בכלי שבקרבו לא חזה מעולם. הטייסים פנו למפקדתם לקבל אישור לנסות ולהפעיל את המסוק בעזרת החימושניקים היבשתיים. האישור 4 ניתן ואז אולתרה מערכת כבלים הולמת. אחד החיילים מספר בהומור: "במשך כל זמן העבודה העתרנו על הטייסים מבול של עיתונים, משקאות (שוקו חם וקר) ופירות העונה – כל זאת כדי שלא יתרגשו ולא יפריעו בעבודה". ניסיון ההתנעה הראשון הצליח ואנשי חיל האוויר הבטיחו (וקיימו) כפיצוי הצגה אווירובטית הולמת. בנוסף לכך הגיעו עוד באותו ערב מברקים ממפקדת האוגדה ומחיל האוויר ובהם תודה על החיסכון הכספי הנכבד שהביאה תושייתם של חשמלאי הסדנא.

כמובן, לא תמיד עסקה הסדנא ב"עבודות מזדמנות" מן הסוג הזה. מפעם לפעם פשטו הסדנאות על יחידות ששהו בשטח וביצעו טפול יזום כולל - לרבות טיפול תקופתי וטיפול מונע - לכל כלי הרכב שלהן. כמויות הציוד שנשחק היו עצומות. נזכר אבי שרירא: "כל שבוע היכנסו ציוד על שני סמי-טריילרים וארבע משאיות, שהוציאו את הבלאי בדרכן חזרה".

היקף הכוחות בתקופה הראשונה היה גדול בהרבה מאשר בתקופות שבאו בעקבותיה וגם השטח שעליו שלטו הסדנאות צומצם, ואולם שחיקת הציוד הלכה וגדלה עם הזמן וגם היקף היחש"ם קטן. משום כך לא פחת העומס שהוטל על האנשים.

סיבה למסיבה

בסדנאות התפתחו יחסי הווי מיוחדים. "תמיד חיפשו סיבה למסיבה", מספרים החיילים. היחש"ם הפך לבית וגאווה חלק מהאנשים הייתה על בית הכנסת, שנפתח באחת הסדנאות בהשראתו של הרב הראשי לצה"ל, אלוף הרב גד נבון. אחרים מציינים בגעגועים את ימי הספורט של הגדוד, שהיו לשם דבר בלבנון כולה. "הכל נערך בהתאם לחוקים הבינלאומיים, ולדעת יודעי דבר הייתה גם הרמה הספורטיבית לעילה ולעילא", מספר אילן.

חיילי ביחידה וקציניה שמרט על קשרים חברתיים הדוקים גם בארץ. האווירה המשפחתית הניבה פגישות שבועיות בבתים. רבים תולים את עוצמת הקשרים הללו הן בלחצים שהו כרוכים בשירות בלבנון והן באיכות האנשים.

אחד המאפיינים הבולטים ביותר של ההווי הלבנוני התגלם בסיפורים הרבים עליהם חוזרים הכל שוב ושוב והמשקפים את הזיכרון הקיבוצי באורח המוצלח ביותר. להלן צרור כזבים שאמיתות כולם הוכחה באותות ובמופתים.

- הסמל **איתן קרקס** זכה לכינוי "איפה הארגזים" בזכות זעקות שבר שהשמיע שעה שגילה מחסור בארגזי תחמושת בעת השתתפות במכת אש לאזור חשוד.
- במהלכו של חילוץ אחד שנמשך לילה תמים גילה המסגר **יוסי** דבקות נדירה במטרה. לאחר שידו נמחצה במכת פטיש כבד שבו השתמש, סרב להתפנות לבית החולים והמשיך להבות בפטיש כי "משימה לא עוזבים באמצע".
- המגיד זאב היה נרגש מאוד בעקבות האירוע הזה, וקרא מדי כמה דקות בשמו של המ"פ, שהשתתף איתו בחילוץ. הוא התפלא שמיד אחר כל אחת מן הקריאות הללו (שנמשכו לאורך הלילה כולו) התייצב במקום תושב מקומי, שהגיש לו בכל גינוני הטקס מגש עמוס כוסות של תה. רק בבוקר הסביר קצין השלישות, **רס"ן דבור** ("אריק"), לזאב כי שם המ"פ המבוקש - שי - משמעו בערבית "תה".
- **רס"ן שי**, הנזכר לעיל, פתח את שירותו כמ"פ ברגל שמאל. בפעם הראשונה בה מיהר לישיבת מ"פים נקלע בין מחסומים של צמיגים בוערים. היו אלה זאב ודבור שיצאו לחלצו. על הדרך הנכונה לניהול שיחה עם המקומיים יש מאז ויכוח נמשך בין השניים שתקצר היריעה מלתארו בשורות אלה.
- הוויכוח האמור בין זאב לאסד לא היה העימות היחיד ביניהם. נושא אחר להתערבויות של שנים אלה היה **הרס"ר יואל** שהתפרסם כנהג מעולה וכנגד הדבק במשימה בכל מחרי. בוקר אחד הוטלה על יואל משימת נהיגה שהצריכה, לדעת הכול, שני ימים לפחות. עוד השנים מתערבים ביניהם אם יואל יחזור לבסיס בבוקרו של יום המחרת או בערב, והנה

התייצב נושא הוויכוח בבסיס (כעבור חמש שעות בלבד) כשבפיו השאלה: "המפקד, מה המשימה הבאה?".

- יוסי לא היה היחיד שנפגע בתאונת עבודה. החבר'ה מספרים על מילואימניק אחד בעל מבטא הונגרי כבד, שנחבל קשות כשנתקל בעת חילוץ בקנה של טנק. לא עברה תקופה קצרה והמילואימניק החליק ושבר רגל, ואולם שיאו של הסיפור בבית החולים שבו אושפז, שם, מספרים החבר'ה, עקב "ההונגרי" במבט עורג אחר אחות יפת מראה. נוכח הריכוז במשימה זו איבד את שווי משקלו החלקי – ושבר גם יד.
- **רב-סרן זכריה** ("מייג'ור זכיי") זכור, בין השאר בזכות המשטר והסדר שהנהיג ביחידה.
- מאיר, ששירת ביחידה שנה ושבעה חודשים כקמב"צ, זכה עם שחרורו מהיחש"ם למסיבת סיום מפוארת, מסיבת ההפתעה שנערכה במחלקת הרכב של הסדנא גרמה לו, לדברי הנוכחים, הלם אמיתי והפרידה מהיחש"ם עלתה לו בדמעות של אמת. את מאיר החליף בתפקיד **מוטי גבאי** (מי שבהמשך יבנה את האנטרדה במטולה לזכר חללי הספארי)..
- גם זכריה עצמו קיבל פסק זמן חלקי מהשירות בלבנון בדרך מקורית. זכריה נשלח מהיחש"ם לצורך השתתפות בקורס צניחה. אתרע מזלו ובצניחה האחרונה נפגע ברגלו. לאחר תקופת אישפוז ארוכה ובעזרת מאמצי שכנוע לא מעטים הצליח להשיג אישור וחזר ליחידה מגובס ועל קביים. בשבועות הבאים דידה עליהם במרחבי סדנת הזהרני. זכריה נשבע, ששמע מילואימניק אחד מפטיר בבהלה שעה שנתקבל בו: "מה, גם על קביים לא משתחררים מלבנון?".
- בגיליון "במחנה" מצאנו את התיאור הבא: באחת השבתות הסוערות פחות צייר אחד החיילים הצעה מפורטת לתג יחידה. הרעיון לתג גובש במהלך שיחות בין תורני השבת. רקע הסמל כחול, כצבע הים שלחופו מוקמו סדנאות היחש"ם. בסמל משולבים ארז הלבנון הירוק השזור בחרב בצבעי החימוש – האדום והצהוב - שקצהו האחר הוא מפתח ברגים שחור, כעדות להיותם של החיילים חימושניקים מחד ולוחמים מאידך. בצידו השמאלי התחתון של התג מכותר ראש הצבע, סמלו של פיקוד הצפון, בגלגל שיניים חום-צהוב, הוא סמל החימוש.
- באחד הפעמים נקרא מוטי הקמב"צ להגיע לחוף הים (המפקדה והסדנא שכנו על החוף ואסור היה ללבנונים להתקרב לחוף) כי נראו בו שני אזרחים לבנונים. בעוד הוא מגיע לאזור, מוטי מבחין בשני אזרחים בורחים ומשאירים משהו מאחור. בבדיקה זריזה התברר כי מדובר בשני דייגים אשר השאירו את שלל הדגה מאחור. בערב דווח כי הדגים היו ערבים לחיך.

מועדון ותיקי לבנון

אנשי הקבע ששירתו בסדנא התחלפו בדרך כלל מדי כחצי שנה ואילו החיילים הסדירים שירתו ביחש"ם

תקופה ארוכה מאוד. בכל זאת אפשר למצוא אנשי קבע רבים ששירתו תקופות ממשוכות הרבה יותר ומעטים שאפילו שהן בגדוד במשך כל שלוש שנות המערכה.

סרן מוטי, הקמב"ץ האחרון של היחש"ם, מציין, למשל, כי זכורים לו לפחות חמישה מקרים שבהם סרבו רס"רים לעזור את היחידה כשהגיעה תקופת כהונתם לפרקה. אחוות הלוחמים גברה איפוא במקרים לא מעטים על הקשיים האוביקטיביים.

איש קבע אחד שהתנדב לשרת את מלוא התקופה. בלבנון היה הרס"ר המזוקן אבי ("בירה"). איש קבע אחר ששהה בלבנון במשך כל שלוש השנים היה רס"ם אילן. אילן מספר כי אחת הבעיות המיוחדות בהן נתקלו בלבנון היתה מזג האוויר החורפי. הניסיון שנצבר בלבנון עזר רבות, אך היקף הכוחות וגודל השטח גרמו קשיים לא מעטים. בנוסף לשלגים ירדו באזור גם גשמי זלעפות. לא פעם ניטח מבול שנמשך שתי יממות תמימות. התנאים האלה הפכו את הנהיגה בטנקי החילוץ לאתגר שהכל רצו לקחת בו חלק.

בין הוותיקים בולט חותמו של הרס"ר מצרפי ("האסקימוס התימני הראשון") ששירת ביחידה שנתיים וארבעה חודשית. מצרפי פיקד מינואר 1984 על היחידה העורפית של היחש"ם בקישון וזאת לאחר שהיה נהג חילוץ במנצ'וריה ובמשנקה. יחידה זו היתה חוליית הקשר הראשית של היחש"ם בארץ ובה נקלטו אנשי היחש"ם החדשים.

לקראת פינוי

עם ההחלטה על פינוי צה"ל מלבנון שוב נוצר צורך למקם את הסדנאות מחדש. סדנת צור נשארה במקומה אך סדנת דהר אל משנקה הועברה לקולג' (שני קילומטרים מערבית לג'זין) והסדנא והמפקדה מהזהרני, הועברה לבנין ששימש בעבר כבית חרושת לטבק, באזור נבטיה.

הפיגוע במשאית הספארי

אירוע נורא הטביע חותם על היחש"ם המערבי סמוך לפירוק היחידה: פיגוע התופת במשאית הספארי האנשים שנפגעו היו אנשי פלוגת הזהרני. המקום נחשב כמועד לפורענות וכשעברה הפלוגה נבטיה היו רבים שנשמו לרווחה. בכל זאת, קננה בלב רבים ההרגשה שמא דווקא על סף סיום השירות בלבנון תוטה כף הגורל לחובתם.

פחות משבועיים לפני האירוע כתב הקמב"צ סרן מוטי, מי שפרסם כבר ספר שירה, את השורות הללו: "מי שאינו צוחק הינו חוטא. חוטאים הם הנשאים בחיים. הם הסובלים. למרות הסבל עלינו לצחוק אחרת נאבד את הקשר שלנו עם המתים. זהו הקשר היחיד שנותר לנו, השריד האחרון לפליטה. אחי ורעי פזורים סביבי, בדידותם נצחית, צחוקם קפא. בוא אלי, צחק איתי, צחק עבורם, צחק עליהם ועלינו כי אנו הסובלים... זוהי הטרגדיה של עצמנו. היא נמצאת מעבר לחושים, מעבר להבנה. גם כשהיא מנסה להצניע את עצמה, ישותה תמיד מרחפת, משפיעה על חיי, על רגישותי, הלואי על כולם. החלטתי להעניק לה שם. ידעתי כי במהרה תהפוך היא לסמל. קראתי לה אחוות הכאב".

מאוחר יותר יכה סרן מוטי על חטא ויסתגף כמי שהגורל הטיל עליו להשמיע נבואה אכזרית. על אירוע הספארי מספר אחד הפצועים: "ביום חמישי בצהריים, כשיצאתי לחופשת השבת, ניקר במוחי חלום אחד: להשתרע על המיטה הרכבה בבית ההורים ולישון. בשבוע שקדם לאירוע עבדתי בקצב מטורף. במחשבה שניה צריך לומר בקצב נורמלי, כי קצה העבודה ביחש"ם היה תמיד מטורף בשניים מתוך שלושת הלילות האחרונים כמעט שלא עצמתי עין בגלל השתתפות בשמירות ובגלל הצורך לסיים בלילה עבודה על כלי שנזקק לטיפול דחוף. ביחש"ם עצמו קשה לנוח. גם שאינך בתורנות לילה, העומס מסביב עצום. אם יש צורך לתקן גנרטור ביחידה רחוקה ואין די אנשים לטיפול במשימה אינך יכול להתחשב בשעות השינה שהחסרת בלילות הקודמים.

האחריות והחברות הן כלפי החברים שהעומס המוטל עליהם אינו פחות משלך, והן כלפי מקבלי השירות, שחייהם תלויים באמת ובתמיד בטיב העבודה שתבצע ובמהירותה, דוחקות הצידה כל מחשבת התחמקות". בשעות הצהריים של יום א' (10.3.85) התרכזו במטולה אנשי פלוגת נבטיה, שעמדו לחזור לסדנא לאחר שהעבירו בארץ את חופשת השבת. הם עלו על משאית הספארי ועל שני הג'יפים המלווים וחצו את קו הגבול קו- המערכת. את מה שעבר עליהם בדקות הבאות מדמיין הקמב"צ סרן מוטי במילות הפתיח של ה"יזכור" שכתב לאחר האירוע:

"השעה כבר אחת וחצי. יום חם ויפה. משאית הספארי החלה בנסיעה, חולפת על פי

הביקורת הראשונה

באיטיות, על פי השער השני והשלישי, עשרים ואחד חיילים בני משפחה אחת, ישובים זה ליד זה לאורך המשאית, גב נשען על גב. עופר עוסק בשלבים האחרונים של רכישת הקסדה, מביט בחבריו השותקים, מתנועעים לקצה קפיצות המשאית. עוד כמחצית השעה נסיעה עד לסדנא בנבטיה. בוזגלו, שיושב קדימה על יד סוויסה, מחכך את ידיו זו בזו, מוציא את קנה הנשק מבעד לחלון ונדרך. מישהו צועק: חברה, להפסיק לחלום, אנחנו בלבנון". הנסיעה דמתה לכל הנסיעות שעשו בשלוש השנים האחרונות בלבנון. חטיב התעסק עם המקלע, מכניס לתוכו סרט כדורים. צפריר משעין את רגליו על דופן המשאית ומתייצב.

"הספארי סתה שמאלה, "בורחת" מבור בכביש. סויסה אומר לנהג: "עוד נקבל ממך מחלת ים". אבנר

הנהג מחייך לעצמו ושותק. מה פונה לשלמה: "אז מה, חזרת למשפחה?" שלמה אוחז בנשק ועונה: "וואלה,

התגעגעי". דני מתכופף לעבר תיקון ונכניס לתוכו ספר, תוך שהוא מסמן לעצמו היכן הפסיק את הקריאה.

גיורא מניע את ראשון מצד לצד, משחרר את הצוואר. שני מילואימניקים אפרים ואלכסנדר יושבים ביחד.

משום מה נוצרת תמיד כימיה בין מילואימניקים. "הכל מתנהל ונוסע כרגיל, שדות החיטה הרכים של לבנון משרים אווירה שקטה ושלווה פסטורלית. רכב אדום כצבע הדם מזדחל על הכביש. הספארי מתקרבת, הרכב סוטה מעט לשולי הכביש, כמו מצהיר: "אני שייך לשולי החברה, לשולי האדם". האדם שישב בתוך הרכב, מתאבד שיעי...." "בכל זאת", מוסיף ומספר באומל: "כשחצינו את גדר המערכת במטולה בצהרי יום א' הרגשתי משהו שצבט בלבי. הפגש עם הבריס והנסיעה לסדנא העניקו לי הרגשה של שיבה הביתה. הרגשה מוזרה, שהיה בה כל השונה וכל הדומה למה שהרגשתי ביום ה' שבטרם היציאה לארץ. תמיד שרר מתח בספארי. כולם היו מודעים לסכנות. כה רבים מאיתנו נתקלו במארבים ובמטעני צד. את מספר הנפגעים הקטן יחסית שהיה ליחידה עד לאירוע הספארי הסבירו הכל במזל יוצא דופן. ההרגשה הייתה שהתמשכות זמן השירות בלבנון כמוה בהתגרות בגורל. כמו תמיד לא החלפנו מלים מיותרות במשך הנסיעה. גם בלי פטפוטים מיותרים ידוע הכל שמדובר כאן בחוויה משותפת וברגשות דומים האופפים את כולנו. הכל חיכו תמיד במהלך הנסיעה לרגע הכניסה לסדנא, בה הרגישו יותר מוגנים, כמו בבית. ואז – בבת אחת היה המתח מתפרק, והשקט היה נשבר. עליצות ופעלתנות היו מציפות את החוזרים ליחידה ואת הממתנינים השער הס.... ישבנו גב אל גב במשאית. אני בטוח שהציפיה לרגע הזה חלפה במוחות כולנו. ואז בא הפיצו בידיעה על הפיגוע הגיעה למפקדת היחש"ם בשעה 13:45. מרחק הנסיעה בן ארבעים הדקות במחצית הזמן. המחזה הנורא המתגלה לעיני המפקדים-חברים לא ישכח מהם לעולם.

אותו זמן ישב קצין החימוש הפיקודי אל"ם יהודה ע"י החמ"ל בפיקוד הצפון. הוא מספר :
"תוך מספר דרות הגיעו שתי ידיעות. הקמ"ן קיבל דיווח על פיגוע המוני ומיד אח"כ הודיע זאב
מנבטיה על פיגוע בספארי שלנו. חיברנו אחת לאחת. ראיתי שההמתנה למסוק עשויה להימשך
זמן רב מדי. החלטתי לצאת מיד ברכב למקום האירוע. נסענו בקצב מטורף. הגענו למקום
דקות ספורות אחרי זאב. תוך זמן קצר הגיע גם הרמטכ"ל ואחר-כך גם שר הביטחון".

לדעת אל"ם יהודה אין ספק שהארוע השפיע במובנים רבים על האווירה ועל ההחלטות בכל
הדרגים, גם המדייניים. אחת התופעות היפות שהתרחשו אחרי הפגיעה בספארי היה גל
מתנדבים, שהציף את היחש"ם. מתנדבים מכל זן ומין : פועלים ופרופסורים, קיבוצניקים,
מושבנקים ועירוניים, אזרחים, עובדי צה"ל ואנשי קבע. יהודה מציין שני מתנדבים כאלה
לדוגמא : אל"ם משה, שהתנדב לעבור כמסגר ו".... הורביץ מכפר גלעדי. האחרון סיפר ש"אבא
לוחץ עליו". האב – נחום הורביץ הקשיש, ממכריו של טרומפלדור..

אל"ם יהודה מציין כי בנוסף לחשיבות הממשית של עבודת המתנדבים תרמה השתתפותם
רבות מבחינה נפשית. הן לאנשי הסדנא הפגועה בנבטיה והן לאנשי הסדנאות האחרות.

שירות בקצה שעוד הוגבר בכלל הכוחות המתפנים היה על אנשי היחידה, שחלקם לא
השלימו עדיין עם טראומת הפיגוע, לפרק במו ידיהם את הסדנאות. גם במשימה זו, שביצועה
היה כרוך ברגשות מעורבים, עמדו הסדנאים בכבוד ופירוק הסדנאות, שאיפשר גם מעבר
הכוחות האחרים דרומה, נסתיים עשרה ימים לפני המועד שנקבע. בכך בא הקץ לא רק לדברי
ימיה של היחידה אלא גם למערכת שלוש השנים.

בשבועות הבאים התגייסו הכל לביקורים אצל הפצועים ואצל בני משפחות ההרוגים. תחושת
השכול גדשה את בתי כל חברי המשפחה הגדולה הזאת. ואולם למרות ההרגשה הכבדה
המשיך היחש"ם, בסיוע מתנדבים מכל קצוות הארץ, בפעילותו עד ליום הפינוי האחרון.

מי ששירתו בנאמנות ובמסירות את כוחות צה"ל בלבנון במשך שלוש השנים שחלפו לא כשלו
גם בשעה קשה זו.

התארגנות אחרי לבנון

עם פינוי כל כוחות צה"ל מלבנון פונו גם פלוגות היחש"ם. הפינוי נעשה לפי סדר קדימויות: תחילה פונתה הפלוגה מנבטיה, אחריה - זו שהייתה במשנקה (הקולגי) ולבסוף - פלוגת צור.

כל הפלוגות התרכזו בבסיס העורפי של היחש"ם, ומשם יצאו החיילים לסדרות חינוך בירושלים ובנגב.

בתום סדרת החינוך התאספו מפקדי היחש"ם וחייליו לעצרת, לסיכום תקופת השהייה בלבנון. אלוף פיקוד הצפון שיבח את היחש"ם על פעילותו לאורך כל תקופת השהות בלבנון ולהקת פיקוד המרכז הופיעה בפני הקהל.

גלעד לזכר הי"ב

ליד מטולה הולך ומוקם גלעד לזכר שנים-עשר חיילי הגדוד, שנפלו בפיגוע הספארי. בחורשה ליד גבול לבנון הוקמה האנדרטה: אבן גדולה, כשלושה מטרים גובהה, ניצבת על בסיס של גל אבני בזלת. את האנדרטה תכנן האדריכל ישראל גודוביץ. מחצבות כפר גלעדי בנו אותה, ומרכז שיקום ואחזקה של אג"א ליד חיפה ביצע את עבודות המתכת. שותפים לה גם המועצה המקומית של מטולה, הקרן הקיימת לישראל סייעו באישורים המתאימים, ועוד רבים מבין המתנדבים, שבאו לסייע ליחש"ם אחרי הפיגוע. על כל מלאכת התיאום והעבודה, ניצח הקמב"צ סרן מוטי גבע (גבאי).
יהיה זכרם של הנופלים נצור עמנו, יחד עם כל גיבורי צבא ההגנה לישראל.

מקאמה כ "יזכור"

נכתב ע"י מוטי גבע (גבאי) הקמב"צ

גופינו הוא אי קטן של רגשות.
מי ששוחה לעברו, שותה ממנו.
זהו אי המלא בצוקים וגאיות, חלומות וחזיונות.
והטל המכסה אותו ואת פניו, נועד לתקוות.
תשעה חודשים נושאת האם את בנה ברחסץ
שמונה עשרה שנה מגינים ההורים על בנם בלב האי.
בעשירי למרץ 1985, לא יכלו להגן,
והפסיק הטל לכסות את פניהם.
שנים-עשר איים כוסו במי הים, כרגבים כבדים.
ואנחנו הנותרים מאחור על הסיפון, מביטים כגלים לוחשים
לוחשים את שמם,
לוחשים את דמותם הנמוגה,
נכפפים בכאב, כניר שרוף למה שהינם.
עיניהם מביטות אלינו, מבטם קפא,
גם התנועה והתנודה, עבורם כדבר מיותר.
והם כעננים, זורמים מעל, חופשים מנטל הגוף,
מלהי יופי נעורים שהונצח לעד.
היופי שוכן בהם, מתקקים בס,
וכל השירים להם נועדים.
ובטובם, הם מטפטפים אלינו מעט,
טיפות בין גלי הים,
כרטיבות הטל, הנוצץ לתקווה.

שמות הנופלים באסון הספארי

רב"ט זילבר עוזי - ז"ל.

רב"ט דהן מימון - ז"ל.

רב"ט דניאלוב נתנאל - ז"ל.

רס"ר בן גל (בוזגלו) אברהם - ז"ל.

סמל שחר (סוויסה) יצחק - ז"ל.

רב"ט חטיב רוקן - ז"ל.

רב"ט דיין עופר - ז"ל.

רב"ט סגל צפירי - ז"ל.

טור' נגר שלמה - ז"ל.

טור ממנ גיורא - ז"ל.

טור' דהן משה - ז"ל.

רב"ט מלמד דני - ז"ל.

סמ"ר מיכאל אפרים - ז"ל.

רב"ט שניידרמן אלכס (אלכסנדר) - ז"ל.

סמל חיים מאיר - ז"ל.

טור' חסן דרור ז"ל.